

Gastronomik İrkçilik** (Gastronomic Racism)

* Sedat DEĞİŞGEL^a , Osman Nuri ÖZDOĞAN^b

^a Muğla Sıtkı Koçman University, Marmaris Tourism Vocational School, Department of Hotel, Restaurant and Catering Services, Muğla/Turkey

^b Aydın Adnan Menderes University, Faculty of Tourism, Department of Tourism Management, Aydın/Turkey

Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi: 31.03.2021

Kabul Tarihi: 26.05.2021

Anahtar Kelimeler

İrkçilik

Gastronomi

Mutfak

Kültür

Yiyecek

Öz

Bir ırkın diğerine göre daha üstün özelliklere sahip olduğu düşüncesi olarak özetlenebilecek olan ırkçılık, yıllar içerisinde değişim göstererek “öteki” toplumların fiziksel ve biyolojik özelliklerin yanı sıra kültürel özelliklerini de hedef almaya başlamıştır. İrkçi düşünceye sahip birey veya toplumlar, öteki birey veya toplumların dil, din, gelenek, adet, inanış, giyim şekli vb. tüm kültürel öğelerine karşı düşmanca tavırlar sergileyebilmekte ve üstünlük iddiası taşıyabilmektedirler. Bir topluma ait en önemli kültürel özelliklerden birisi de o toplumun “yeme-içme kültürü” veya başka bir ifade ile gastronomisidir. Dolayısıyla ırkçılık düşüncesi bir ırk veya kültürün gastronomik kimliğine karşı da gelişebilmektedir. Bu çalışmada öncelikle gastronomik ırkçılık kavramı tanımlanmış, Avrupa ülkeleri başta olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde gerçekleşen ve gastronomik ırkçılık kapsamına giren örnekler incelenmiştir. 1 Temmuz 2017 -10 Temmuz 2017 tarihleri arasında yapılan araştırmada Almanya'nın başkenti Berlin'de Türk kültürüne ait yemekler sunan 12 restoran işletmecisi ve 37 Türk STK'sını ve 86 bireysel üyeyi temsil eden Berlin Brandenburg Türkiye Toplum (TBB) Sözcüsü ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonucunda Almanya'da göçmenlere karşı gelişen ırkçı tutumların yiyecekler üzerinden devam ettiği görülmektedir.

Keywords

Racism

Gastronomy

Culinary

Culture

Food

Abstract

Racism, which can be summarized as the idea that one race has superior characteristics compared to another, has started to target cultural and physical characteristics of “other” societies as well as changing over the years. Racist-minded people or societies, can display hostile attitudes and claim superiority against all cultural elements of other individuals or societies such as language, religion, tradition, customs, belief, and clothing etc. One of the most important cultural features of a society is that society's “food culture” or more broadly that society's gastronomy. Therefore, the idea of racism can also develop against the gastronomic identity of a race or culture. In this study, firstly, the concept of gastronomic racism was tried to be defined. And also Examples of gastronomic racism in many countries of the world, especially in European countries, have been examined. Between 1 July 2017 - 10 July 2017, semi-structured interviews were held with twelve restaurant operators offering Turkish cultural dishes in the Kreuzberg district of German capital, Berlin. In addition to the restaurant operators, an interview was held to support the research with, spokesperson of TBB (Berlin Brandenburg Turkish Society) which represent 37 Turkish non-governmental organizations and 86 individual members. As a result of study, it is determined that, there is a continuous racism on food against to immigrants in Germany.

Makalenin Türü

Araştırma Makalesi

* Sorumlu Yazar

E-posta: sedatdegisgel@mu.edu.tr (S. Değişgel)

DOI: 10.21325/jotags.2021.827

**Bu makale, “Yabancı Düşmanlığının Yiyecek Kültürüne Yansımaları: Almanya’da Bir Araştırma” isimli doktora tezinden geliştirilerek üretilmiştir.

GİRİŞ

Her toplumun kendine has bir yeme içme kültürü olduğu bilinmektedir. Yaşanılan coğrafyanın özelliklerine göre yetiştirilen ürünler ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan yiyecek ve içeceklerin, coğrafi özelliklerdeki farklılıklar gibi çok çeşitli olması oldukça doğaldır. Doğallığın yanı sıra bu çeşitlilik, iklim koşulları sebebiyle ortaya çıkan bir zorunluluktur. Örneğin, pirincin çok fazla üretildiği coğrafyalarda pirinç tüketimi ve pirinçten elde edilen ürünlerin çeşitliliği son derece doğalken, tarımsal arazilerin yeterli olmaması sebebiyle daha çok hayvancılığın geçim kaynağı olduğu coğrafyalarda et ve et ürünlerinin çok sık tüketilmesi neredeyse bir zorunluluktur.

Gastronomi; insanlığın varoluşundan bugüne kadar yiyecek içecek kalıpları içerisinde kendini geliştirmiş bir disiplin olarak karşımıza çıkmış ve kültüre, coğrafi koşullara, iklim özelliklerine göre şekillenmiştir. Tarihsel süreç içerisinde ortaya çıkan savaşlar, ticari faaliyetler, göçler ve toplumların birbirleri ile iletişime girmeleri ulusal mutfakları özgün bir biçimde ortaya çıkarmıştır (Taşpınar, 2017, s. 210). Dolayısıyla doğa koşulların etkisinin yanı sıra tarihsel süreçte ortaya çıkan ve gelecek nesillere aktarılan yiyecek içecek alışkanlıkları da, yemek kültürünün her yörede birbirinden farklı özellikler göstermesinin temel sebeplerindedir.

Dünyadaki her toplumun kendine has davranış ve gelenekleri gibi bir beslenme kültürü de bulunmaktadır. Bu kalıplar kalıtsal olmayıp insanın doğduğu aile ve çevrenin davranışlarıyla şekillenmekte ve kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Dolayısıyla yiyecek alışkanlıkları da bu sayede kazanılan önemli özelliklerdendir. Kişilerin seçme şansları olduğu taktirde neyi yemek isteyecekleri, bu yiyecekleri nasıl pişirecekleri ve nasıl tüketecekleri de geleneklerine göre değişim gösterir. Ayrıca insanların yiyeceklerle ilişkileri sadece biyolojik dürtülerle açıklanamaz. Yiyecek seçimi ve tüketimi, sosyal, ekonomik ve psikolojik etmenlerle de alakalıdır (Mangır, 1987).

Soğuk Savaş olarak nitelendirilen politik kutuplaşmanın tüm dünyayı etkilediği 1980’li yıllarda, yeni nesil göçmen toplulukları göç ettikleri bölgelerde kendi kültürlerini yaşama ve tanımlama gayreti içerisinde girmişlerdir. Bu değişimler, ırkçılığı sosyal bir fenomene dönüştürmüş ve adına “kültürel ırkçılık” denilen yeni bir ırkçılık biçimi ortaya çıkarmıştır. Kültürel ırkçılık, ırkçılığın bilim destekli düzeyinden ziyade yabancı ve zayıf olanlara dönük bir olgu haline gelmiştir (Yılmaz, 2008).

Göç ettikleri ülkelere kendi kültürel değer ve normlarını taşıyan göçmenler, yerleşikler tarafından kabul edilmeyebilmekte, yabancılar kültürel bir zenginlikten ziyade, yerleşik toplumun ekonomik ve sosyal anlamda rakibi olarak görülebilmektedir. Göçmenlerin yerleşik toplumla kaynaşması konusunda sorun yaşayan Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa ülkelerinde yabancılar karşı hoşgörüsüzlük ve şiddet gözlemlenmektedir. Avrupa’da ırkçılığın en yoğun olduğu ülkelerin başında Fransa, Almanya, İtalya, İngiltere ve Avusturya gelirken, Polonya ve İspanya’da da ırkçı eylemler gözlemlenmekte, yabancılar ve yerleşik toplum arasındaki yaşanan rekabet sosyal yaşamı zorlaştırmaktadır (Alver, 2008).

Kültürel farklılıkları; tarihi, coğrafi, siyasi, sosyal, psikolojik ve ekonomik sebeplerle ortaya çıkan bir zenginlik olarak görmek yerine, farklı ırk ve kültürlerle karşı düşmanca tavırlar sergilenmesi tarihte de günümüzde de sıklıkla karşılaşılan durumlardır. Kültürel farklılıkların ötesinde kimi insanların sadece farklı ten rengine sahip olmaları sebebiyle dışlanmaları, çeşitli baskılara maruz kalmaları hatta öldürülmelerine bile tarihte sıklıkla rastlandığı gibi günümüzde de rastlanmaktadır. Irkçılık, etnik merkezilik, zenofobi, yabancı düşmanlığı gibi isimlerle anılan ve

farklı ırk ve toplumlara karşı geliştirilen olumsuz tutumlar söz konusu ırk ve toplumların kültürel özelliklerine karşı da kendini göstermektedir.

Yiyecekler insanların hayatta kalmalarını sağlamaktadır. Bunun ötesinde yiyecekler, kültürel kimliğin de vazgeçilmez bir unsurudur. Yiyecekler insanlığın tarihini açıklayan temel öge konumundadır. Mutfak kültürüne bakarak, bir halkın atalarından günümüze kadar tüm izlerini takip etmek mümkündür(Kalah, 2018). Dünya üzerindeki kültürel farklılıkların sonucu olan yiyecek alışkanlıklarının çeşitliği de doğal bir zenginliktir. Ancak farklı kültürel özelliklere karşı yukarıda bahsedilen olumsuz tutumlardan yiyecek alışkanlıkları da payını almaktadır.

İrkçilik ve Gastronomik İrkçilik Kavramı

Toplumsal yapı ve düzen tarih boyunca sürekli değişim göstermiştir. Buna paralel olarak ırkçılık düşüncesi de tarihsel süreçte kendini farklı biçimlerde göstermiş ve farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bilim öncesi dönemlerde daha çok aristokrat bir aileye, bir hanedana veya yönetici sınıfına ait olmakla ilişkilendirilen ırkçılık, günümüzde yapılan araştırmalara göre yabancı düşmanlığı (zenofobi), İslamofobi ve antisemitizm gibi kimi kavramlarla yakından ilişkili olduğundan, bu kavramlarla birlikte değerlendirilmelidir (Ertan, 2012).

İrk kavramı, insanları fiziksel özelliklerine göre kategorilere ayırmak üzere toplum tarafından ortaya konmuş yapay bir kavramdır. Bu kategoriler ise hem değişken olduklarından hem de kendilerine özgü bir biçime sahip olmadıklarından, zamanla fiziksel anlam yerine daha çok sosyal manada kullanılmaya başlanmıştır. İrk kavramı, kendine özgü bir anlamı olduğu gibi, toplumların hem kendilerine hem de başka toplumlara yükledikleri anlamları da içerir (Wolf & Le Guin, 2007). Başka bir ifade ile ırkçılık, durağan bir kavram değildir. Sömürgecilik döneminde biyolojik özellikleri belirtmek üzere kullanılan bu kavram, tarih boyunca birçok değişime uğrayarak farklı kalıplara girmiştir (Fanon, 1972)'den akt. (Özbek, 2003).

İrkçilik en temel anlamı ile, “etnik kökeni ya da ırkı nedeniyle bir kişi ya da gruba eşit olmayan bir şekilde davranma, ayrımcılık” olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ırkçılık türü de Yapısal ırkçılık (Structural racism) olarak belirtilmektedir. Buna göre yapısal ırkçılık “karşılıklı bir eşitsizlik sistemi aracılığıyla toplumların ırkçı ayrımcılığı güçlendirdiği yolların tümü (Örn: barınma, iş imkanları, kazanç, faydalar, krediler, medya, sağlık sistemi, hukuk vb.) olarak tanımlanmaktadır (Young, 2018). Günümüzde eşitliği savunan sözde demokratik ülkelerde bile ayrımcılık ve ırkçılık görülmektedir (Göçmenlerin kötü işlerde çalıştırılması, sağlık sisteminden tam anlamıyla yararlanamamaları, gettolarda yaşamaya zorlanmaları vb.).

Günümüzdeki ırkçılık düşüncesi, eski ırkçılık düşüncesinden farklı olarak “kültür”e odaklanmaktadır. Çağdaş ırkçılık olarak nitelendirebileceğimiz kültür odaklı ırkçılık ise iki farklı biçimde ortaya çıkar. Bunlardan ilki, kültürleri hiyerarşik olarak sınıflandırmak ve bazı kültürleri diğerinden üstün görmektir. Çağdaş ırkçılığın ikinci biçiminde ise kültürler hiyerarşik olarak sınıflandırılmaz. Ancak farklı kültürlerin barış ve uyum içinde bir arada yaşamasının imkansız olduğu savunulur. Kültürel asimilasyon gerekli ve haklı görülür. Çağdaş ırkçılığın kültürler arası farkı savunan ve asimilasyonu haklı gören her iki biçimi de “öteki kültürü” reddeder (Keneş, 2014)

Kültürel bir araç olan yiyecek ve içeceklerin doğal olarak hem gastronomik hem de kültürel işlevleri mevcuttur. Ayrıca yiyeceklerin iletişimsel, ekonomik, sosyal ve dini birçok fonksiyonu bulunmaktadır. Yiyeceklerin kültürle ilişkisi o denli önemlidir ki, Çinlilere “pirinç yiyenler” denildiği gibi, kimi toplumlar tükettikleri yiyeceklerle anılmaktadır. Tüketilen yiyecekler, toplumları birbirlerinden ayıran farkları göstermek için de önemli bir araçtır.

Güneydoğu Asya’da köpeklerin yenmesi oldukça normalken, Avrupa’da köpekler arkadaş gibi görülmekte ve köpeğin yenmesi hoş görülmemektedir. İngiltere ve Arjantin gibi kimi ülkelerde benzer sebeplerle at eti yenilmezken, Hollanda ve Fransa’da at eti tüketilmesi veya at etinin kasaplarda satılması normaldir (Mangır, 1987).

Yukarıda da belirtildiği üzere tarihsel süreçte karşılaşılan farklı etmenler sebebiyle yiyecek içecek alışkanlıklarının da değişiklik göstermesi gayet doğaldır. Ancak çağdaş ırkçılığın öteki toplumların kültürel özelliklerini reddeden veya kendi kültüründen aşağıda gören yeni biçimleri, söz konusu “öteki” toplumların yeme alışkanlıklarını, yiyecek ve içeceklerini, özetle mutfak ve yeme-içme kültürünü de hedef almıştır.

Bu çalışmada hem Avrupa hem de dünya’da örnekleri verilmeye çalışılacak olan gastronomik ırkçılık kavramı Türkçe alanyazında henüz tanımlanmamış, yabancı alanyazında ise kısmen tanımlanmış bir kavramdır. Gastronomik ırkçılık; en yalın haliyle; farklı etnik kökenlere, farklı kültürlere, farklı inançlara ait yiyecek ve içeceklerden tikslenme, bunları tüketenleri aşağılama ve küçümseme olarak tanımlanabilir. Öteki toplumlar, tükettikleri yiyecek ve içecekler sebebiyle aşağılandıkları gibi, tüketmedikleri yiyecek ve içecekler sebebiyle de küçümsenir. Ayrıca söz konusu toplumların pişirme ve servis yöntemleri de hedef alınabilir. Ötekilere ait yiyecek ve içeceklerin yaygınlaşmasının, ulusal mutfak kültürüne ve diğer kültürel özelliklere zarar vereceği düşüncesi de hakimdir.

1885 tarihli “Tat Fizyolojisi” (*La physiologie du gout*) kitabının yazarı Brillat Savarin’in “*Bana ne yediğini söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim*” ifadelerini kullandığı bilinmektedir. Birer sosyal belirteç ve ayraç oldukları çok kez kanıtlanan yiyecekler, kimi zaman onları tüketen insanlarla özdeşleştirilmektedir. Ayrıca insanlar kimi zaman etnik kimliklerini ve kökenlerini ortaya koymak için yiyecekleri kullanırlar. Yiyecek tüketimindeki farklılıklar kimlik veya etnik kökeni ortaya koyduğu düşünülerek kimi zaman olumsuz ifadelerle nitelendirilir. (Garine, 2001)

Türkçe alanyazında henüz tanımlanmamış bir ifade olan gastronomik ırkçılık kavramı, yabancı literatürde farklı ifadelerle anılabilmektedir. Amerika’daki siyah karşıtlığı, kölelik düzeni ve ırkçılıkla ilgili çalışmalarıyla bilinen akademisyen Rafia Zafar, ırkçılığın yiyeceklere de yansıdığını ifade etmiş, “*Culinary Racism*” olarak tanımladığı gastronomik ırkçılığı, bağnazlığın farklı bir türü olarak değerlendirmiştir. (Zafar, 1999)

Hint mutfağının Amerika’da önemli temsilcilerinden olan aşçı, eğitimci ve yemek kitabı yazarı Suvir Saran, “The Economic Times”da yayınlanan “*Racism On Food?*” isimli makalesinde, Amerika’da kullanılan “etnik” teriminin önceleri kimi şovenistler tarafından Hristiyan olmayanları, günümüzde ise Kuzey Avrupa dışından gelenleri tanımlamak için kullanıldığını ve “etnik restoran” kavramının aşağılayıcı ve alaycı bir ifade olduğunu belirtmiştir. (Saran, 2019)

Amerika’da aşçılık, gurmelik ve yazarlık yönleriyle bilinen, yaptığı seyahat ve yemek programlarıyla dünya çapında bir üne kavuşan Anthony Bourdain, Amerika’daki göçmenler tarafından işletilen “etnik” restoranların olması gerektiğinden çok daha ucuz olduğunu ve yeterli değeri görmediğini belirtmiştir. Yabancı kültürlere ait çok kaliteli yemekler olduğunu ifade eden Bourdain, bu tür yiyecekler sunan restoranların “ucuz” olması gerektiğini savunmanın en basit tanımıla “ırkçılık” olduğunu belirtmiştir. (Dosanj, 2020)

California State Üniversitesinde görevli Doçent Doktor İbrahim El- Marashi, 15 Mart 2019 tarihinde Yeni Zelanda’da iki camiye saldırarak 51 müslümanı katleden Brenton Harrison Tarrant’ın kendisini “kebab sökücü” (*kebab remover*) olarak tanımladığını, buna benzer bir kavramın Bosna iç savaşında da Sırplar tarafından “kebab temizleyicisi” (*kebab removalist*) olarak kullanıldığını belirtmiştir. Müslüman Boşnakların Sırplar tarafından

“kebab” olarak nitelendirildiği bir şarkıya atıf yapan ve bu tür düşüncelerin tarihsel bir geçmişi olduğunu belirten Marashi, kebabın birçok ülkede müslümanlarla özdeşleştirildiği farklı örneklerle ortaya koymuştur. Marashi bu tür düşünceleri tanımlamak için (bu çalışmada olduğu üzere) “Gastronomik ırkçılık” (*Gastronomic racism*) kavramını kullanmış, Yeni Zelanda katliamını gastronomik ırkçılık boyutu üzerinden incelemiştir. Marashi, gastronomik ırkçılığın, Avrupalı bazı siyasi partiler tarafından günümüzde de canlı tutulduğunu ifade etmiştir. (Marashi, 2019)

İtalya’dan Örnekler

Bu çalışmanın asıl çıkış noktası farklı kültürler için olan yiyeceklerin neredeyse bir istila aracı olarak görüldüğü İtalya’daki yasaklamalar ve kısıtlamalardır. Tarihi, kültürel ve doğal çekicilikleri sebebiyle dünyanın en çok turist çeken ülkelerinden biri olan, bunun yanı sıra göçmen nüfusun da yoğun olduğu İtalya, farklı kültürler için yiyecekler yansıyan ırkçı tutumlar konusunda dünyanın en önde gelen ülkelerinden biridir. Hatta İtalya’nın bu konuda başı çektiğini söylemek dahi mümkündür.

Amerikan menşeli fast food zincirlerine tepki olarak ortaya çıkan “Slow Food” hareketinin başlangıç noktası İtalya’dır. Mc Donald’s isimli fast food devinin 1986 yılında Roma’da ilk mağazasını açması sebebiyle, ünlü Piazza di Spagna’da (İspanyol Meydanı) toplanan bir grup eylemci, Carlo Petrini isimli İtalyan aktivistin öncülüğünde İtalyan makarnası “Penne”yi dağıtarak tepki göstermiştir. Oldukça etkili olan söz konusu protesto, slow food hareketinin de başlangıcı kabul edilir (Pinceton, 2017).

Carlo Petrini ve arkadaşlarının gösterdiği bu tepki olumlu sonuçlar doğurduğu düşünülerek gastronomik ırkçılık kapsamında değerlendirilmeyebilir. Ancak bu protesto, İtalyanların yemek kültürlerine olan korumacı içgüdülerinin varlığı ile ilgili önemli ipuçları da vermektedir. Nitekim son yıllarda İtalya’da gerçekleşen bir dizi gelişme, ulusal mutfak kültürünü korumaya dönük istek veya düzenlemelerin ötesine geçerek, farklı kültürlerin yiyecek alışkanlıklarına dönük ırkçı tutumlara dönüşmüştür. İtalya’da farklı kültürler için yiyecekler sunan restoranlara yasaklar veya kısıtlamalar getirilmeye başlanmış, söz konusu uygulamalar zamanla yayılarak devam etmiştir.

Avrupa devletlerinin hatta İtalya’nın Türkler özelinde iki milletin tarihsel etkileşiminin de ırkçı davranışları tetiklediği söylenebilir. Osmanlı dönemindeki devşirme sisteminin etkisi ile fetihlerde zeki ve kuvvetli küçük çocukların ailelerinden koparılıp eğitilip çeşitli kademelerde (Sadrazamlık makamı dahil bkz. Pargalı İbrahim Paşa) görev alması için saraya götürülmesinin bir sonucu olarak ninni ve hikayelere - *mamma li Turchi* “Anneciğim, Türkler geliyor!” gibi sözlerin de yarattığı korku ve düşmanlığın da günümüze kadar gelen Türklere ya da Türk yemeklerine mesafeli bakmalarına neden olan tarihsel bir olgudur (Kumrular, 2008).

Çizelge 1. İtalya’da Etnik Restoranlara Getirilen Yasak ve Sınırlamalar

ŞEHİR	YIL	YASAK KAPSAMI
Lucca ,Genoa, Bergamo	2009	Yabancı kültürler için yiyecekler sunan tüm restoranların açılması yasaklanmıştır.
Forte Dei Marmi	2011	Kebabın yanı sıra Çin ve Hint yemekleri sunan restoranlar ile etnik nitelikli diğer restoranların açılmasını yasaklamıştır.
Cittadela	2011	Belediye meclisi tarafından, kebab satmak isteyenlere lisans verilmesini durdurmayı içeren bir yasa kabul edilmiştir.
Verona	2016	Etnik gıda hazırlayıp satan işletmelerin açılması yasaklanmıştır.
Floransa	2016	İtalyan mutfağını korumak amacıyla belediyenin aldığı kararla, karardan sonra açılacak tüm restoranların “en az %70 oranında yerel yiyecek kullanacağını kanıtlaması gerektiği” belirtilmiştir.
Venedik	2017	Kebab dükkanları ile beraber hızlı yiyecek sunan diğer işletmelerin açılması da yasaklanmıştır. Ayrıca pizzayı “dilim” şeklinde satan dükkanlara da sınırlamalar getirilmiştir.

Kuşadası'nda yapılan ve Türkiye'ye gelen yabancı turistlerin yiyecek deneyimleri ile ilgili bireysel eğilimlerinin sosyo-demografik özellikler açısından değerlendirildiği araştırma sonuçları, İtalyanların sadece kendi ülkelerinde değil, İtalya dışında da yabancı yiyeceklere karşı temkinli davrandıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Amerika, Rusya, İtalya, Fransa, Almanya ve İngiltere gibi altı gelişmiş ülkeden gelen yabancı turistler içerisinde İtalyanların hem “yiyecekte yenilik korkusu en yüksek”, hem de “yiyecekte çeşitlilik arayışı en düşük” millet oldukları saptanmıştır. Söz konusu araştırmada şu ifadeler yer verilmiştir: (Rızaoğlu, Ayazlar & Gençer. 2013 s. 675)

“İnsanlar yeni ve bilinmeyen yiyecekleri sevmeme, bu yiyeceklerden şüphe duyma gibi doğal bir tavır geliştirebilir. Yenilikten korkma eğilimi yiyecek konusunda, yeni yemeklerden kaçınma, yeni yiyeceklere güvenmeme, içeriğini bilmediği yiyecekleri yememe, farkı ülkelerin ve yerel kültürlerin yiyeceklerini tuhaf bulma, etnik restoranlardan uzak durma ve tatilde neredeyse hiçbir şey yememe şeklinde ortaya çıkabilmektedir.”

Fransa'dan Örnekler

Avrupa'da yükselen gastronomik ırkçılık eğilimleri incelendiğinde, özellikle “müslüman yabancıların” yiyecek alışkanlıklarına dönük ciddi tepkiler verildiği görülmektedir. İslamofobik tutumlarla birlikte değerlendirilebilecek olan söz konusu tepkilerin en yoğun olduğu ülkelerden birisi ise Fransa'dır. İslam dinine göre yenmesinde sakınca olmayan sağlıklı ve temiz besinleri tanımlamak amacıyla kullanılan “helal gıda” kavramı bu ülkede tartışmalara ve oldukça sert söylemlere konu olmaktadır. Müslüman nüfusun artmasına paralel olarak helal gıda tüketiminin de yaygınlaşması, özellikle milliyetçi Fransızlar tarafından büyük bir tehlike olarak görülmektedir.

Fransa'da faaliyet gösteren Quick isimli restoran zinciri, ülkedeki müslümanların taleplerine göre hareket ederek 2010 yılında “helal menü” uygulamasına başlamıştır. Tamamen müslüman halkın taleplerini karşılama yönünde atılan bu ticari adım, Fransa'da ciddi tartışmalara sebebiyet vermiştir. Lille kentine 15 kilometre uzaklıkta bulunan Roubaix şehrinin belediye meclisi, helal menü uygulamasına giden Quick isimli fast food zincirinin boykot edilmesi gerektiğini deklare etmiştir. Belediye Başkanı Rene Vandierendonck, domuz eti ve alkolün menüden çıkartılarak sadece helal kabul edilen yiyecek ve içeceklerin menüde bulundurulmasının Müslüman olmayanlara yapılan bir haksızlık ve ayrımcılık olduğunu ifade etmiştir. Tartışmalar sadece bu belediyeye sınırlı kalmayıp Fransa geneline yayılmıştır. Helal gıda uygulamasına tepkiler olduğu gibi, bu uygulamaya destek veren siyasetçiler de olmuştur. Yeşiller Partisinin milletvekili Daniel Cohn-Bendit, Fransa'da Yahudilere dönük helal gıda (koşer) satışı yapan marketlerin de bulunduğunu ve dolayısıyla Müslümanlara dönük bir menünün doğal karşılanması gerektiğini belirtmiştir (Deutsche Welle, 2010).

Fransa'daki konuyla ilgili tartışmalar bu durumla sınırlı kalmamıştır. Bu ülkede gastronomik ırkçılıkla ilişkili bazı tutum ve gelişmeler aşağıda sıralanmıştır (Göle, 2015):

- 2012 yılında yapılacak belediye seçimlerinde yabancılara oy hakkı verilmesini eleştiren Fransa İçişleri bakanı Claude Gueant, yabancılara oy hakkı verildiği takdirde yerel meclislerde yabancılardan (müslümanların) çoğunluğu oluşturacağını ve okul kantinlerinde helal eti zorunlu kılacaklarını savunmuştur.
- Fransa'nın milliyetçi partilerinden Front National'in genel başkanı Marie Le Pen, helal et uygulamalarının “cemaatçi bir suç” hatta Fransızlara dayatılan bir “dikta” olduğunu belirtmiştir. Le Pen, 2012 Cumhurbaşkanlığı seçim kampanyaları sırasında bir çok Fransız vatandaşının farkında olmadan helal et

yediklerini, Paris bölgesinde sadece helal et satıldığını iddia etmiştir. Bu bilgilerin yanlış olduğu daha sonra ortaya çıkmıştır.

- Fransa Başbakanı François Fillon, dini kurallara göre et kesimini eleştirerek, bunun çağdışı ve anlamsız bir gelenek olduğu yönünde bir açıklama yapmıştır.
- Fransız tarihçi ve sosyolog Pierre Birnbaum “La République et le Cochon” (Cumhuriyet ve Domuz) isimli kitabında “ulusun tekeli tanımlarının kökenini anlamak için beslenme meselesinin son derece önemli olduğunu” belirtmiştir. Buna paralel olarak Fransa’daki kimi radikal çevreler domuz eti tüketmeyenleri eleştirerek, yabancıların Fransa’ya entegrasyonu için “Cumhuriyetçi Masa”da yemek yemenin şart olduğunu, başka bir deyişle başta domuz eti olmak üzere Fransız yiyecek kültürüne adapte olmaları gerektiğini savunmuşlardır.

Fransa’da, helal gıda ve domuz eti tartışmalarının yanı sıra, kebabçı sayısının artmasından da İtalya’dakine benzer şekilde rahatsızlık duyulmaktadır. Milliyetçi Parti Front National, Blois’te arka arkaya açılan kebab dükkanlarıyla ilgili bir deklarasyon yayınlayarak Fransız tarihinin altın kentlerinden olan Blois’in bir doğu şehrine dönüşme tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu iddia etmiştir. Ülke genelindeki kebabçı dükkanlarının internet üzerinden kebab satışı yapmaları amacıyla faaliyet gösteren internet sitesi “kebab-frites.com”un kurucusu Thibaut Le Pellec, “kebabın Fransa’daki göç ve entegrasyonla ilgili tüm problemlerinin bir yansıması olarak görüldüğünü” belirtmiştir. Yerel seçimlerde sağcı politikacıların, Fransa genelinde yaklaşık on bin kebab dükkanı bulunduğunu belirterek bunun ciddi bir tehlike olduğuna dikkat çekmeleri, Pellec’in ifadelerinin haklılığını göstermektedir. (Pelissier, 2014)

Fransa’nın güneydeki turistik kentlerinden Béziers’in Belediye Başkanı Robert Ménard, 2015 yılında İtalya’daki örneklerine benzer bir açıklamada bulunarak “kebabın Fransız kültürüne ait bir yiyecek olmadığını ve Beziere’de daha fazla kebab dükkanı açılmasına izin vermeyeceklerini” belirtmiştir. Yahudi-Hristiyan geleneklerden geldiklerini de ekleyen Ménard, bu kararın “bazıları” için zor olabileceğini ancak uygulanmasının gerekliliğini savunmuştur. Ménard’ın açıklamalarına tepki olarak sosyal medyada kampanya başlatılmış ve Beziere’de bir kebab festivali düzenleme fikri ortaya atılmıştır. Kısa zaman içerisinde “kırk bin kişi” facebook üzerinden bu etkinliğe katılacağını belirtmiştir (Taylor, 2015).

Fransa’da gastronomik ırkçılıkla ilişkilendirilen bir diğer gelişme ise 2011 yılında okul kantinlerinde ketçabın yasaklanmasıdır. Kararın gerekçesi Fransız yemek kültürünü korumak ve Amerikan kültürünün yaygınlaşmasını önlemektir. Patates kızartması tüketimine de sınırlama getiren kararın bir diğer gerekçesi olarak ketçabın zararlı bir yiyecek olması da gösterilmiştir. Yasağı yorumlayan kimi gazeteler, Fransız dili vasıtasıyla Anglosakson istilasından kendisini koruyan Fransa’nın, bazı yiyeceklere getirdiği yasaklarla koruma kapsamını genişlettiğini belirtmişlerdir (Willsher, 2011).

Fransa’nın dünyaca ünlü mizah dergisi Charlie Hebdo’da yayınlanan bir karikatür de, farklı kültürlerin yiyecek alışkanlıklarını son derece aşağılayıcı bir örnek olarak kayıtlara geçmiştir. 24 Ağustos 2016 tarihinde gerçekleşen ve aralarında çocukların da bulunduğu en az 240 kişinin hayatını kaybettiği, 400’ü aşkın kişinin yaralandığı Orta İtalya’daki depremden yaklaşık bir hafta sonra, Charlie Hebdo dergisinde “İtalya Depremi” adıyla bir karikatür yayınlanmıştır. İki yaralı ve üst üste yığılarak hayatını kaybetmiş onlarca kişinin tasvir edildiği karikatürde, başı sarılı olan bir yaralı domates sosuna (sauce tomate), yine başından yaralı bir diğer yaralı gratene (penne granitees), üst üste yığılarak hayatını kaybetmiş onlarca insan ise ünlü İtalyan yemeği Lazanya’ya (Lasagnes) benzetilmiştir. İtalyan

kamuoyunda büyük tepkiye yol açan karikatür sebebiyle Fransa'nın Roma Büyükelçiliği açıklama yapmak ve özür mesajı yayınlamak zorunda kalmıştır (Hardy, 2016).

Diğer Ülkelerden Bazı Örnekler

Hollanda'da ev kiralamak isteyen ve bu amaçla Executive Home Rentals isimli emlak şirketine beğendiği evleri belirten bir e-posta gönderen 31 yaşındaki Irak vatandaşı Maysaa Munaf isimli kadın, emlak şirketinden gelen cevabı okuyunca, ev kiralayabilmesi için oldukça şaşırtıcı bir ön koşul olduğunu görmüştür. Emlak şirketinin şartı “batılı tarzı” (western way) yemekler yapmaktır. Emlak şirketinin Munaf'a gönderdiği cevapta, ev kiralamak istediği apartmanın “etnik” yiyeceklerden hoşlananlar ve “saatlerce farklı bitkilerle yemek hazırlayanlar” için uygun olmadığı belirtilmiştir. Olayın uluslararası basında yer bulması üzerine bir özür mesajı yayınlayan EHR Amsterdam Yöneticisi Michel Rootring, ağır yemek kokularının diğer evleri rahatsız etmesi sebebiyle böyle bir yaklaşım gösterdiklerini ancak “batılı tarzı yemek” ifadesinin yanlış olduğunu kabul ettiklerini belirtmiştir (Farrell, 2017).

Moskova Ticaret ve Hizmet Dairesi, 2016 yılında yaptığı açıklamada, Moskova'da oldukça popüler olan ve özel bir sosla servis edilen Arap mutfağına özgü Shawarma isimli döneri satan dükkanların kapatılacağını duyurmuştur. Daire Başkanı Alexei Nemeryuk Komsomolskaya, Shawarma'yı Moskova sokaklarından tamamen kaldıracaklarını ve Shawarma'nın artık yok olacağını belirtmiştir. Gerekçe olarak bu dönerin sağlıksız koşullarda hazırlandığı ve hijyen açısından sakıncalı olduğu belirtilmiştir. Ancak yerel halk bu açıklamadan tatmin olmamış, hijyen koşullarına uymayan dükkanların kapatılması yoluna gidilmeyip, Shawarma'nın yok edilmesine dönük bir yaklaşım sergilendiğini savunmuşlardır. Bu amaçla sosyal medyada #ShuarmaZhivi (Yaşasın Shawarma) başlığı altında bu döneri satan dükkanlara destek kampanyaları başlamıştır (Worley, 2016).

Somali'de oldukça etkin olan Al-Shabab isimli köktendinci örgüt, 2011 yılında “Samosa” isimli böreğin Somali'de tüketilmesini yasaklamıştır. Güneydoğu Asya, Hindistan, Akdeniz Ülkeleri ve Arap Yarımadasında oldukça popüler bir börek olan Samosa'nın yasaklanma gerekçesi ise böreğin şeklidir. Köktendinci Al Shabab örgütü, üçgen şeklinde yapılan Samosa böreğinin “baba, oğul ve kutsal ruhu” sembolize eden bir yemek olduğunu, “hakaret içerdiğini”, “aşırı batılı ve Hristiyan” olduğu için yenmesinin caiz olmadığını belirtmişlerdir. Aynı örgüt, Samosa yasağından kısa bir süre önce de gıda ve tıbbi yardım için ülkeye girmek isteyen gönüllü kişi ve kuruluşlara da izin vermemiştir (Maclean, 2011).

İsviçre'nin İtalyanca konuşulan güney bölgesi Ticino'da, yüzü tam olarak kapatan “burka” isimli kadın giysisinin kamuya açık alanlarda kullanılması, 1 Temmuz 2016 tarihinde yürürlüğe konan bir kanun ile yasaklanmıştır. Bu yasağın yürürlüğe girmesinden kısa bir süre sonra Daniel Graf isimli İsviçreli politikacı, burka ile birlikte kebabın da yasaklanması gerektiğini savunarak imza kampanyası başlatmıştır. Konuyla ilgili açıklama yapan Graf, kampanyanın sloganını “*Kebap İsviçre gıda kültüründe yok*” şeklinde belirlediklerini açıklamıştır (Milliyet, 2016). Kısa zamanda 1.000 kadar imza toplayan Graf, kebab yasağının burka yasağıyla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini *belirterek* “*Kebap yasağı kampanyasını saçmalık olarak değerlendirenlerin burka yasağını da aynı şekilde değerlendirmeleri gerekir*” ifadelerini kullanmıştır (Meager, 2016).

İskoçya'nın Glasgow kenti yakınlarındaki Methil şehrinde etnik yiyecekler sunan Caspian Fast Food isimli aile restoranı, 15 Kasım 2015 tarihinde, bir gün önce Paris'te gerçekleşen terör saldırılarını bahane eden bir grubun saldırısına uğramıştır. Kamera kayıtlarına göre 10 kişiden fazla oldukları tespit edilen saldırganlar, 25 yıldır aynı

restoranı işleten 53 yaşındaki Mohammed Khalid'in etrafında bir çember oluşturmuş, restoran işletmecisini eşinin ve kızının gözleri önünde feci şekilde dövmüşlerdir. Konuyla ilgili bir makale yayınlayan İskoç gazeteci Zab Mustafa, Mohammed Khalid'in saldırı sonrasında görme yetisini önemli ölçüde kaybettiğini, ağır psikolojik travmalar yaşadığını ve restoranını satışa çıkardığını belirtmiştir. Zab Mustafa söz konusu yazıda, özellikle Müslümanların işlettiği restoranlara dönük ırkçı saldırıların arttığını belirterek konuyla ilgili farklı örneklerle de yer vermiştir (Mustefa, 2016).

Coca-Cola şirketine tepki olarak başlatılan "Katil Kola'yı Durdurun" (Stop Killer Coke) isimli sivil toplum hareketi ve bu hareketin öncüleri tarafından kurulmuş "killercoke.org" isimli internet sitesi de konuyla ilgili farklı bir örnek olarak değerlendirilebilir. Hareketin öncüsü, New York'ta faaliyet gösteren "Corporate Campaign Inc." isimli sivil toplum hareketinin de önderliğini üstlenen Ray Rogers isimli Amerikalı bir aktivisttir. Hareketin yayın organı olan internet sitesinde, Kolombiyalı sendika liderleri Adolfo De Jesus Munera Lopez ve Isidro Segundo Gil'in, Coca-Cola'nın emriyle öldürüldükleri iddia edilmekte, Coca Cola'ya dönük işkence ve çocuk kaçırmaya gibi bir çok farklı suçlamada bulunmaktadır. Hareketin öncüleri; Coca Cola'ya karşı verilen "savaşın" kaybedilmesi halinde, birliklerini, işlerini hatta hayatlarını kaybedeceklerini savunmaktadırlar (Killer Coke, 2020).

Araştırma Problemi ve Alt Problemler

Araştırmanın problemi, "Bir kültüre karşı gelişen ırkçı tutumlar, söz konusu kültürün yiyecek ve içeceklerine yansır mı" sorusudur. Araştırmanın alt problemleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Bir kültüre karşı duyulan korku ve düşmanlık o kültürün yiyecek ve içeceklerine de yansır mı?
- Yabancı bir kültürün yiyecek alışkanlıklarına karşı ön yargılı tutumlar gelişir mi?
- Başka dinlere mensup kişilerin yiyecek alışkanlıklarına karşı ırkçı tutumlar gelişebilir mi?
- Farklı kültürlere ait yiyecek- içeceklerinin kültürel yozlaşmaya sebep olacağından endişe duyulmakta mıdır?
- Küresel sermaye ile özdeşleşen yiyecek ve içeceklere karşı düşmanca tutumlar sergilenir mi?
- Farklı kültürlere ait yiyecek-içecekler sunan işletmelere karşı ırkçı tutumlar gelişebilir mi?

Amaç, Yöntem ve Sınırlılıklar

Çalışmanın amacı öncelikle gastronomik ırkçılık kavramını tanımlamak ve yabancılara karşı gelişen zenofobik veya ırkçı tutumların söz konusu yabancıların yiyecek kültürüne ve gastronomi ürünlerine yansıdığı ortaya koymaktır. Veriler yarı yapılandırılmış karşılıklı görüşmelerle toplanmış ve betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini ait olduğu kültürün baskın olduğu ülke dışında işletilen restoranlar (başka bir ifade ile etnik restoranlar) oluşturmaktadır. Yabancıların yoğun olarak yaşadığı Almanya'nın başkenti Berlin'in Kreuzberg semtindeki Türk restoranları araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında Türk kökenli 12 restoranın işletmecisiyle yüz yüze görüşmeler yapılmış ve görüşmelerde yarı yapılandırılmış form kullanılmıştır. Ayrıca, araştırmayı desteklemesi açısından Türklere ait 37 derneği ve 86 münferit üyeyi aynı çatı altında toplayan ve kısa adı TBB olan Berlin-Brandenburg Türkiye Toplumu (Türkischer Bund in Berlin Brandenburg) sözcüsü İlker Duyan'la konuyla ilgili bir röportaj gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada gastronomik ırkçılık terimi detaylandırılmış ve özellikle Avrupa'daki örnekler olmak üzere farklı ülkelerden örneklere yer verilmiştir. Araştırmada samimi verilerin toplanabilmesi açısından yüzyüze görüşme yöntemi uygulanmıştır. Nitel bir araştırma örneği olması nedeniyle bulguların genellenmesi sorunu oluşmaktadır.

Ancak konu hakkında önemli bilgiler vermesi açısından araştırma oldukça önemlidir. Zaman ve maddi kısıtlar nedeniyle sadece Almanya'nın başkenti Berlin'de yapılan bu çalışmanın gelecekte araştırmacılar tarafından farklı bölgeler ve şehirlerde de yapılması ve karşılaştırılabilir sonuçlar elde edilmesi gelecek çalışmalar için tavsiye edilebilir. Örneklem grubunun da artırılarak sonuçların karşılaştırılabilirliği ve güvenilirliği artırılabilir.

Almanya'da Türklere Karşı Gelişen İrkçi Tutumlar

Almanya'da Türklere karşı gelişen ırkçı tutumların neredeyse Türklerin Almanya'ya göç etmesiyle başladığı söylenebilir. Türklere karşı uzun yıllardır gelişen önyargı, farklılıkları kabul etmeme ve saygı duymama temelinde gelişerek, zamanla zenofobiye ve ırkçılığa dönüşmüştür. Almanların eskiden beri var olan üstünlük iddiaları, özellikle bilim, teknoloji ve ekonomi alanında gelişmiş olmalarının katkısıyla, Türkleri kendilerinden aşağı bir kültür görmelerine yol açmıştır (Perşembe, 2005). Araştırma alanı olarak Almanya'nın seçilmesinin başlıca sebebi, bu ülkede yabancılara ve özellikle Türklere dönük ırkçı saldırıların varlığıdır.

Almanya'da özellikle 1990'lı yıllarda Türklere dönük bir çok ırkçı saldırının yaşandığı bilinmektedir. Berlin Duvarı'nın yıkılmasından sonra Rostock kentine mültecilere dönük haftalarca süren eylemler, Mölln kentinde üç, Solingen'de beş Türk vatandaşının evlerinin kundaklanması suretiyle can vermesi ırkçı vahşetin boyutlarını gözler önüne sermektedir (Canatan, 1995, s. 241). Türklere dönük ırkçı nitelikli saldırılar Avrupa genelinde son yıllarda da devam etmiş, 2011-2016 yılları arasında toplam 755 saldırının gerçekleştiği kaydedilmiştir. Saldırıları, duvarlara hakaret içerikli yazılar yazma, küfür, tehdit, kundaklama gibi farklı yöntemlerle yapılmıştır. Ayrıca Müslüman Türklerin yiyecek kültürlerini hedef alan saldırılar da gerçekleşmiş, işyerlerine, derneklere ve camilere “domuz organları” bırakılmıştır (Anadolu Ajansı, 2017).

Alman polis teşkilatı içerisinde de Türklere karşı önyargılı ve düşmanca bir tutum sergilendiği görülmüştür. Bochum Ruhr Üniversitesi Öğretim Üyesi Tobias Singelstein'in yaptığı bir araştırma, polis teşkilatı içerisinde ırkçılık eğilimi olduğunu, teşkilatta bu sebeple yapısal sorunlar bulunduğunu ve bu sorunların özellikle yabancılara dönük keyfi uygulamalarla kendini gösterdiğini ortaya koymuştur. Araştırma kapsamında görüşülen polis memurlarından biri, devriye görevine çıkan arkadaşlarının “Bugün Türk avına çıkıyoruz” dediklerini, yolda kasıtlı olarak yabancı uyrukluları takip ettiklerini ve çok basit hatalar yüzünden cezai yaptırımlar uyguladıklarını belirtmiştir (Zeit Online, 2020).

Alman vatandaşlarının etnik merkezci tüketim eğilimlerine sahip oldukları da bilinmektedir. Bu amaçla 674 Alman vatandaşına uygulanan bir ankette, bu tüketicilerin yiyeceklerde ve gıda ürünlerinde Alman kökenli ürünlere öncelik verdikleri ortaya çıkarılmıştır. Tüketiciler yiyecek alırken %81,76 oranında, paketli gıda alırken %84,76 oranında, taze gıda satın alırken ise %88,07 oranında Alman ürünlerini tercih etmektedir (Evanschitzky vd., 2008).

Almanya'da NSU Cinayetleri (Dönerci Cinayetleri)

Kısaca NSU adıyla bilinen Nasyonal Sosyalist Yeraltı Örgütü (Nationalsozialistischer Untergrund), 2000-2006 yılları arasında sekizi Türk vatandaşı 10 kişinin öldürülmesinden sorumlu olarak bilinen ırkçı bir örgüttür. Örgüte mensup olan ve 10 cinayetten sorumlu tutulan üç militan tespit edilmiştir. Söz konusu militanlardan Uwe Mundlos ve adaşı Uwe Böhnhardt, 4 Kasım 2011 tarihinde Almanya'nın Eisenach şehrinde bir banka soygununa karışmış ve polisle çatıştıktan sonra içinde buldukları karavanı ateşe vererek intihar etmiştir. (*İddialar bu yönde olsa da militanların ölüm sebebi delillerin yetersizliğinden dolayı netleşmemiştir*). Bu olaydan sonra yıllardır çözülemeyen

10 cinayetin failleri, kullanılan silahların karavanda bulunması sebebiyle ortaya çıkmıştır. Cinayetlerden sorumlu üçüncü şahıs olan kadın militan Beate Zschäpe ise bu olaydan sonra yakalanarak cezaevine konmuştur (Hinrichs, 2011).

NSU'nun katlettiği Türk vatandaşları Enver Şimşek, Abdürrahim Özüdoğru, Mehmet Turgut, Habil Kılıç, Mehmet Kubaşık, İsmail Yaşar, Süleyman Taşköprü ve Halit Yozgat'tır. Diğer iki kurban Theodoros Boulgarides isimli bir Yunanistan vatandaşı (Türk'e benzediği için öldürüldüğü iddia edilmektedir) ve Michele Kiesewetter isimli kadın polistir. Söz konusu cinayetler Almanya'da uzun bir dönem "Dönermorde" (Dönerci Cinayetleri) adıyla anılmıştır. Maktullerin farklı işlerle meşgul olan işçi veya küçük esnaflar olduğu bilirse de İsmail Yaşar ve Mehmet Turgut'un dönercilikle uğraşmaları ve polisin cinayetler arasında bağlantı arayışları sebebiyle böyle bir isim (Dönermorde) ortaya atılmıştır (Kushner, 2017).

Medyanın da etkisi ile kamuoyunda gittikçe yaygınlaşan Dönerci Cinayetleri teriminin cinayetleri küçümsemek ve ırkçılığın varlığını göz ardı etmek amacıyla –özellikle- kullanıldığı görüşü hakimdir. Cinayetlerin ırkçı ve siyasi boyutu yıllarca göz ardı edilmiş, cinayet zincirini küçümsemek, öldürülenleri insan olmak yerine önemsiz işlerle uğraşan yabancılar olarak tanımlamak ve olumsuz bir algı yaratmak gayesi güdülmüştür (Fuchs, 2012).

1991 yılından beri Alman dilini doğru kullanmak adına Darmstadt Üniversitesi tarafından "Yılın En Kötü Kelimesi" seçilmektedir. Dönermorde kelimesi 2011 yılının en kötü kelimesi olarak seçilmiştir. Bu durum yukarıda bahsedilen "kamuoyunda olumsuz algı yaratılmaya çalışıldığı" fikrinin Alman kamuoyunda da taraftar bulduğunun önemli bir göstergesidir. Darmstadt Üniversitesinde öğretim üyesi Prof.Dr. Nina Janich bu kelimenin seçilmesinin nedenleriyle ilgili aşağıdaki demeci vermiştir (Frankfurter Allgemeine, 2012);

"İrkçi teröristlerin işlediği seri cinayetlerin böyle basmakalıp ve folklorik ifadelerle etiketlenmesi son derece yanlıştır. Bu terim, cinayetlerin siyasi boyutunun yıllarca ve kasten göz ardı edildiğinin bir göstergesidir. Cinayetleri bir yiyeceğe indirgeyerek, cinayet kurbanları sadece kökenleri sebebiyle ayrımcılığa maruz bırakılmışlardır."

Bulgular

TBB Sözcüsü ile Yapılan Görüşme Bulguları

Berlin'in Kreuzberg semtinde yer alan ve kısa adı TBB olan Berlin Brandenburg Türk Toplumu, Türklerin oluşturduğu 37 sivil toplum örgütünü aynı çatı altında toplamakta, 37 derneğin yanı sıra 86 münferit üyesi bulunmaktadır(TBB, 2020). Bu sayılar TBB'nin Berlin'deki Türklerin büyük kısmını temsil ettiğini ortaya koymaktadır. Araştırmayı destekleyeceği düşünülerek gerek NSU cinayetleri gerekse araştırma konusuna ilişkin fikirlerini almak üzere TBB ile iletişime geçilmiştir. NSU cinayetleri ile ilgili Alman Federal Meclisindeki tüm toplantılara (Aylarca devam etmiş olan 130 toplantının her biri 8 ile 11 saat kadar sürmüştür) gönüllü olarak katılmış olan birlik sözcüsü İlker Duyan ile 8 Temmuz 2017 tarihinde TBB'nin Oranienstrasse caddesi üzerinde bulunan binasında yaklaşık bir saatlik bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme sonucunda gastronomik ırkçılıkla ilgili ortaya çıkan bazı ifadeler aşağıdaki gibidir:

"Bizim halkımız burada aşırı sağcılara kafalarını kazıdıkları için "dazlak" der. Bu dazlaklar Kreuzberg ve Neuköln taraflarına giremediği gibi, bizim kara kafalar da (gülüyor) Marzahn ve Hellersdorf'a giremiyor. Hakikaten Brandenburg bölgesinin bazı yerleri "no go area". Ben gitmiyorum oralara."

“Emekli olmadan önce bir firmanın Doğu Almanya Bölge Müdürüydüm. Tüm Doğu Almanya'nın kasaba ve şehirlerini gezdim ve her gittiğim yerde bir dönerci bulurdum. Ama döner yemek için değil. Merakımdan gider sorardım... ..Burada ırkçılık çok kendinizi nasıl koruyorsunuz” demek istiyorum. Sonra çıkarırlardı tezgâhın altından uzun büyük bıçakları, sopaları. “Ağabey gelen olursa bunlarla geri çeviriyoruz” diyorlardı.”

“(Hamburg otoban yolunda bulunan ve ırkçılığı ile nam salmış) Neuruppin isimli kasabada bir dönerciye rastladım. Sahibi Türk, eşi ise Almandı. Burada hiç sorun yaşayıp yaşamadığını sordum. Bir keresinde dükkanını basıp dağıtmışlar. Sonra bu dönerci arkadaş Berlin'e gidip yakınlarını toplamış. Dört minibüse yaklaşık 25-30 kişi doluşup Neuruppin'e gelmişler. Baskın yapanların oturdukları yeri biliyorlarmış. Bu sefer baskını kendileri yapmış. Bu olaydan sonra bir daha da sorun yaşamadığını belirtiyor.”

“Her tarafta yabancı restoranlar olması Almanları rahatsız etmez mi? Aşırı sağcıların problemi bu zaten. “Kültürümüz yok oluyor” diyorlar.”

İlker Duyan'la yapılan görüşmenin sonucunda ortaya çıkan bulgular aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Başta eski Doğu Almanya sınırında kalan yerler olmak üzere Almanya'nın bir çok yerinde, Türklere ait restoranlara (özellikle dönercilere) saldırılar düzenlenmiştir. Bu saldırılara kimi zaman Türkler de karşılık vermiş ve büyük çaplı kavgalar yaşanmıştır.
- Özellikle kalabalık olmayan ve yabancıların az olduğu yerleşim yerlerinde restoran işleten Türk kökenli kişilerin, ırkçı saldırılara karşı tedbir aldıkları görülmektedir.
- Yabancı restoranların çokluğu Almanları rahatsız etmektedir. Özellikle aşırı sağcıların kültürlerine zarar verildiğini düşünmektedir.

Restoran İşletmecileriyle Yapılan Görüşme Bulguları

Görüşmecilere öncelikle İtalya ve Fransa'daki gelişmeler özetlenmiş ve araştırmanın konusu ile ilgili bilgiler verilmiştir. 1 Temmuz 2017 – 10 Temmuz 2017 tarihleri arasında görüşme yapılan 12 restoran işletmecisine açık uçlu, görüşülen kişileri yönlendirmeyecek, kolay anlaşılabilir sorular hazırlanmaya çalışılmış ve bu kapsamda aşağıdaki 6 soru sorulmuştur. Sorular aşağıdaki gibidir:

- Almanya'da İtalya ve Fransa'dakilere benzer gelişmeler var mı?
- Şu ana kadar yerel yönetimler tarafından herhangi bir engellemeyle karşılaştınız mı?
- Almanya'da Türk kökenli restoran işletmecileri olarak yaşadığınız zorluklar nelerdir?
- Yerel halk tarafından (olumlu-olumsuz) nasıl tepkiler alıyorsunuz?
- İşletmenize daha çok hangi milliyetten insanlar ilgi gösteriyor?
- Türkiye'den buraya gelip restoran açmak isteyenlere, böyle bir girişimde bulunmalarını tavsiye eder misiniz?

Yarı yapılandırılmış görüşme özelliklerine paralel olarak derinlemesine görüşme tekniği uygulanmış ve verilen cevaplara göre başka sorular da ilave edilmiştir. Görüşme sorularına verilen yanıtlardan bazıları aşağıdaki gibidir:

“Ayrımcılık halen devam ediyor. Restoran konusunda da ayrımcılık var. Buraya (Kreuzberg) bakmayın. Burada hep Türkler ve Türk restoranları olduğu için ayrımcılığı hissedemezsiniz. Kudam'a (Kurfürstendamm) gidin bakalım. Hiç Türk restoranı bulabiliyor musunuz? Ben bunun özellikle yapıldığını düşünüyorum. Almanlar Türkleri arasına almaz.” (7 Nolu Görüşme)

“Alman mutfağını yabancıların yoğun olduğu bölgelerde görmek zor. Daha çok ağırlıklı olarak Almanların yaşadığı semtlerde görebilirsiniz.” (5 Nolu Görüşme)

“Belli etmezler, yani bize belli etmiyorlar restoran olarak ama aslında korku da var, rahatsızlık da var. Bak geçen bir iki ay önce Türkiye’den yeni gelen bir arkadaş bizim burayı arıyormuş. Yanlış durakta inmiş. Yaşlı bir Alman sormuş şu Türk restoranı filan diye. Adam eliyle böyle sinirli sinirli “O tarafta da var, bu tarafta da var, şu tarafta da var. Asla gitmeyin kalın burada” diyerek dalga geçmiş. Bak buradan anla işte nasıl baktıklarını...”

... “Marzahn diye bir bölge var. Oraya gidilmez. Bırakın restoran açmayı, siyah saçlı olduğunuz için bile sorun yaşarsınız. Hamile kadın, çocuk filan bile dinlemezler.” (12 Nolu Görüşme)

“Şu an maalesef Kreuzberg bölgesi Türklerin yoğun ve kötü şartlarda yaşadığı bir bölge olarak, “Girilmez” bir bölge olarak görülüyor. Ama öyle değil. Burada Türkler kavga filan çıkartmaz ancak maalesef burada siyahi arkadaşların çeteleştiklerini görüyoruz. Esrar eroin sattıklarını, sarkıntılık ettiklerini görüyoruz. Bunlar Türklere mal ediliyor...”

...Helal kesime tepki var burada. Bıçak kullanıldığı için, hayvana eziyet edildiği düşünülüyor. Bir de dönerciler suikastleri oldu Almanya’da. 11 tane dönerci öldürüldü.” (3 Nolu Görüşme)

NSU cinayetlerini kastederek 11 tane dönercinin öldürüldüğünü (katledilen kişi sayısı aslında 10’dur) belirten işletmecinin ifadeleri, Türk kamuoyunda dahi NSU cinayetlerinin dönercilerle özdeşleştirildiğini ve basının etkisi ile maktullerin farklı mesleklere mensup olduklarının dahi yeterince bilinmediğini göstermesi açısından son derece ilginçtir. Bu noktada ifade etmek gerekir ki, konunun hassasiyeti, adli sürecin devam etmesi ve görüşülen kişilerin yeterli bilgi sahibi olmalarının beklenmemesi gibi sebeplerle restoran işletmecilerine NSU cinayetleri ile ilgili herhangi bir soru sormaktan özellikle kaçınılmıştır.

Çizelge 2: Görüşme Sorularına Verilen Yanıtların Genel Özeti

GÖRÜŞME SORUSU	VERİLEN YANITLARIN GENEL ÖZETİ
Almanya’da İtalya ve Fransa’dakilere benzer gelişmeler var mı?	Henüz böyle bir durum söz konusu olmadığı, ancak kriterlerin giderek zorlaştırıldığı, yeni restoran açmanın eskiye nazaran daha zor olduğu belirtiliyor. Helal kesime dönük eleştiriler mevcut.
Şu ana kadar yerel yönetimler tarafından herhangi bir engellemeyle karşılaştınız mı?	Son dönemlerde hem fiziki şartlar hem de mali konularda çok sıkı denetimlerin yapıldığı, caydırıcı kriterler mevcut olduğu, bazı semtlerde restoran açma izni verilmediği ve özellikle küçük işletmelerin bu durumdan kötü etkilendiği belirtiliyor.
Almanya’da Türk kökenli restoran işletmecileri olarak yaşadığınız zorluklar nelerdir?	Türk olmanın, başka bir ifade ile yabancı statüsünde olmanın getirdiği yasal zorluklardan restoranların da etkilendiği, Türklerin refah düzeyinin düşmesi sebebiyle Türk restoranların da ekonomik olarak zorluklar yaşadığı belirtiliyor.
Yerel halk tarafından (olumlu-olumsuz) nasıl tepkiler alıyorsunuz?	Türk restoranları tercih eden Almanların Türk yemeklerini severek tükettikleri, ancak bazı bölgelerde özellikle küçük işletmelere dönük olumsuz tavırların söz konusu olduğu sonucu ortaya çıkıyor.
İşletmenize daha çok hangi milliyetten insanlar ilgi gösteriyor?	Müşteri sayısının önemli kısmının (ortalama %60-70) Türklere, %15-20’sinin Almanlardan oluştuğu yönündeki cevapların çoğunlukta olduğu görülüyor.
Türkiye’den buraya gelip restoran açmak isteyenlere, böyle bir girişimde bulunmalarını tavsiye eder misiniz?	Hiçbir restoran işletmecisi Almanya’da restoran işletme yönünde bir girişimi net olarak tavsiye etmiyor. Ekonomik olarak çok güçlü ve donanımlı olmak gerektiği, rekabet şartlarının oldukça zor olduğu ve kar oranlarının eskiye nazaran önemli ölçüde düşüştüğü belirtiliyor.

Sonuç ve Değerlendirme

Son zamanlarda Fransa, İtalya, Almanya ve İngiltere'deki yabancı restoranları hedef alan, özellikle de Müslümanlara yönelik ırkçı eylemlerin, "kimlik dışlaması" olarak değerlendirilmeden anlaşılıp analiz edilmesi mümkün değildir. Özellikle göçmen krizi sonrası, Avrupa ülkelerinde giderek artan bu durumun çözümünde hükümetler de yetersiz kalmıştır. Bu kapsamda, etnik yiyecek ve restoranlar sözde "Müslüman İstilasası"nın sembolü haline gelmiştir (Raffard, 2016).

Türlere yansıyan ırkçı tutumların özellikle Türklerin açtığı yiyecek içecek işletmelerine de yansıdığı, Berlin'in Marzahn ve Hellersdorf gibi semtlerinde Türk restoranının bulunmaması örneği ile açıklanmaktadır. Net olarak görülmektedir ki Krezuberg semtinde Türk restoranları yoğunlukla bulunmakta ancak Alman restoranı yer almamaktadır. Bunun yanında Türklere karşı ırkçılığın en yoğun olduğu semtlerde Türk restoranı bulmak zordur. Almanların başta kebaplar olmak üzere Türk yemeklerini sevdiğileri görüşmelerde sık sık dile getirilmiştir. Buna karşın bazı semtlerde Türk restoranı açmanın mümkün olmadığı ifade edilmesi Türk yemeklerinin beğenilmemesi sebebiyle değil, doğrudan yabancı düşmanlığı ile açıklanmaktadır.

On masum kişinin sadece mensup oldukları ırk sebebiyle acımasızca katledildiği seri cinayetlere "Dönerci Cinayetleri" isminin verilmesi de yabancı düşmanlığının yiyecek kültürüne yansımalarının çarpıcı ve üzücü bir örneğidir. Maktullerin farklı işlerle uğraşmalarına rağmen dönerci olarak nitelendirilmeleri tesadüf değildir. Bu noktada İlker Duyan'ın röportajında belirttiği bazı ifadeleri hatırlamakta fayda vardır. NSU cinayetlerini araştıran komisyonun ilk toplantısına çağrılan Alman İstihbarat Teşkilatı BND'nin (Bundesnachrichtendienst) başkanı August Hannig, (1998-2005 yılları arasında bu görevi sürdürmüştür) kendisine yöneltilen "Öldürülenler hakkında bilginiz var mı?" sorusuna, "Evet sekiz tane manav öldürüldü" şeklinde cevap vermiştir. Çağrıldığı komisyonun amacını net şekilde bilen bu şahısın, aynı zamanda seri cinayetlerle ilgili en net bilgilere sahip olması gereken kişi olarak verdiği bu cevabın kasıtlı olduğu ve olayı küçümsemek amacı güttüğü açıktır.

Dönerci cinayetleri terimi medya sebebiyle yaygınlaşmıştır. Öldürülenlerin meslekleri hakkında net bilgi sahibi olduğu halde bu terimin yaygınlaştırılması, BND Başkanı Hannig'in ifadeleri ile birlikte değerlendirilirse, medyanın gücünü kullanarak kasıtlı bir algı operasyonu yapıldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu algı operasyonu neticesinde Almanya'daki Türkler'in bir kısmı dahi halen öldürülenleri "dönerci" sanmaktadır. Bu durumun sebeplerinden birisi de Alman medyasının dayanaksız ve çarpık yakıştırmalarının yanı sıra, Türk medyasının da NSU cinayetlerine yeterince ilgi göstermemesidir.

Bir turizm ülkesi olan Türkiye'de etnik restoranların herhangi bir saldırıya maruz kalmadan faaliyet gösterdiği bilinmektedir. Bunun yanı sıra İslam dinince yasak olan domuz etinin tüketimi ile ilgili de herhangi bir yasal engel yoktur. Ancak Avrupa'da özellikle Türk kökenli restoranlara ve yiyeceklere dönük gelişmeler, ülkemizin konuyla ilgili bazı önlemler alması gerektiğini de göstermektedir. Çalışmada verilen örneklerin turizm sektörü ile doğrudan ilişkisi bulunmaktadır. Zira yiyecek içecek işletmeleri turizm endüstrisinin en önemli bileşenlerinden birisidir. Ayrıca turistik destinasyonlarda sunulan yerel yiyecek ve içeceklerin en önemli turistik ürünlerin başında geldiğini söylemek mümkündür. Turistler gittikleri destinasyonlarda sosyal, kültürel veya ekonomik bir faaliyete katılmasalar dahi doğaları gereği mutlaka yiyecek ve içeceklere ihtiyaç duyarlar. Kendi ülkelerinde yabancı yiyeceklere karşı ön yargılı tutumlar sergileyen turistler, gittikleri ülkelerde de benzer davranışlar sergileyebilmektedirler.

Çalışmanın sonunda, literatür taramasından elde edilen veriler ve araştırma bulguları birlikte değerlendirildiği zaman ortaya çıkan sonuçları aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

- Bir kültüre karşı duyulan korku ve düşmanlık o kültürün yiyecek ve içeceklerine de yansımaktadır.
- Yabancı bir kültürün yiyecek alışkanlıklarına karşı ön yargılı tutumlar gelişebilmektedir.
- Farklı bir dine mensup olmaları sebebiyle, kişilerin yiyecek alışkanlıklarına karşı olumsuz tutumlar gelişebilmektedir.
- Farklı kültürlerin yiyecek ve içeceklerinin kültürel yozlaşmaya sebep olacağından endişe duyulmaktadır.
- Küresel sermaye ile özdeşleşen yiyecek ve içeceklere karşı düşmanca tutumlar gelişmektedir.
- Yiyecek kültürüne yönelik düşmanca tutumlar, söz konusu yiyecekleri sunarak yaşamını sürdüren yiyecek içecek işletmelerine de yansımaktadır.
- Yiyecek kültürüne yansıyan olumsuz tutumlar ideolojiktir. Etnik ve dini farklar söz konusu olumsuz tutumlarda önemli etkenlerdir.

Beyan

Makalenin tüm yazarlarının makale sürecine verdikleri katkı eşittir. Yazarların bildirmesi gereken herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Teşekkür

Çalışmanın yapılmasında katkıları nedeniyle Berlin Brandenburg Türk Toplumu (TBB) sözcüsü sayın İlker Duyan'a ve isimlerinin gizli kalmasını isteyen Türk Restoran işletmecilerine teşekkür ederiz. NSU kurbanlarına Allah'tan rahmet, ailelerine sabır ve başsağlığı dileriz. Tüm bu şiddet olaylarının bir daha yaşanmayacağını umarız.

KAYNAKÇA

- Deutsche Welle*. (2010, Nisan 12). <http://www.dw.com/tr/fransada-helal-burger-tartismasi/a-5455740> adresinden alınmıştır
- Alver, F. (2008). Kapitalist Üretim Sürecinde Irkçılık, Futbol ve Medya. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 223-248.
- Anadolu Ajansı. (2017, Ağustos 11). *Hollanda'da ev kiralamak isteyen kadına ırkçı yanıt*. Anadolu Ajansı: <http://aa.com.tr/tr/dunya/hollandada-ev-kiralamak-isteyen-irakli-kadina-irkci-yanit/882670> adresinden alınmıştır
- Canatan, K. (1995). *Avrupa'da müslüman azınlıklar*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Dosanj, A. (2020, Haziran 19). *Opinion: The subtleties of racism in food culture*. Eatnorth: <https://eatnorth.com/aman-dosanj/opinion-subtleties-racism-food-culture> adresinden alınmıştır
- Ertan, S. (2012). *Almanya'da ırkçılık ve antisemitizm* (Yüksek Lisans Tezi): Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Evanschitzky, H., Wangenheim, F., Woisetschlager, D., & Blut, M. (2008). Consumer Ethnocentrism in the German Market. *International Marketing Review*, 25(1), 7-31.
- Fanon, F. (1972). Für eine afrikanische Revolution. *Politische Schriften*, 38-52.

- Farrell, J. (2017, Ağustos 11). *Dutch rental agency tells woman she can only lease apartment if she cooks the 'Western way'*. Independent: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/rental-agency-woman-apartment-western-way-cooked-holland-dutch-netherlands-a7888816.html> adresinden alınmıştır
- Frankfurter Allgemeine. (2012, Ocak 17). *Döner-Morde“ verharmlost Verbrechen*. Frankfurter Allgemeine Zeitung: <https://www.faz.net/aktuell/gesellschaft/unwort-des-jahres-doener-morde-verharmlost-verbrechen-11610186.html> adresinden alınmıştır
- Fuchs, V. C. (2012). *Wie der Begriff "Döner-Morde" entstand*. Der Spiegel Panorama: <https://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/doener-mord-wie-das-unwort-des-jahres-entstand-a-841734.html> adresinden alınmıştır
- Garine, I. D. (2001). Views about food prejudice and stereotypes. *Social Science Information*, 487-507.
- Göle, N. (2015). *Gündelik yaşamda avrupalı müslümanlar*. İstanbul: Metis Yayınları (Fransızca Basım: Edition La Decouverte).
- Hardy, C. (2016). *Charlie Hebdo cartoon sparks fury in Italy*. Euro News: <https://www.euronews.com/2016/09/04/charlie-hebdo-cartoon-sparks-fury-in-italy> adresinden alınmıştır
- Hinrichs, V. P. (2011). *"Unser Sohn" Uwe Bönhardt, der Terrorist*. Die Welt Politik: <https://www.welt.de/politik/deutschland/article13783548/Unser-Sohn-Uwe-Boehnhardt-der-Terrorist.html> adresinden alınmıştır
- Keneş, H. Ç. (2014). Yeni ırkçı söylemlerin eklemli niteliği ve medyanın işlevi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 69(2), 407-433.
- Killer Coke. (2020). Killer Coke: <http://killercoke.org/#enter> adresinden alınmıştır
- Kushner, J. (2017). *10 Murders, 3 Nazis, and Germany's Moment of Reckoning*. Foreign Policy: <https://foreignpolicy.com/2017/03/16/10-murders-3-nazis-and-germanys-moment-of-reckoning/> adresinden alınmıştır
- Maclean, S. (2011). *Islamist group in Somalia bans samosas after deciding they're too Western*. Daily Mail: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-2018858/Islamist-group-Somalia-bans-samosas-deciding-theyre-Western.html> adresinden alınmıştır
- Mangır, M. (1987). Yiyecek alışkanlıkları. *Gıda/The Journal Of Food*, 12(1), 55-59.
- Marashi, İ. A. (2019). *Gastronomic racism' and the Christchurch massacre*. TRTWORLD: <https://www.trtworld.com/opinion/gastronomic-racism-and-the-christchurch-massacre-25215> adresinden alınmıştır
- Meager, D. (2016). *Why this swiss politician wants to ban kebabs*. Vice.com: https://www.vice.com/en_uk/article/ypebew/why-this-swiss-politician-wants-to-ban-kebabs adresinden alınmıştır
- Milliyet. (2016). *İsviçre'de kebab yasağı için kampanya*. <https://www.milliyet.com.tr/dunya/isvicre-de-kebab-yasagi-icin-kampanya-2311146> adresinden alınmıştır

- Mustefa, Z. (2016). *Vice.com*. Britain's Muslim Takeaway Workers Are Suffering Islamophobic Attacks: https://www.vice.com/en_us/article/d7kkew/britains-muslim-takeaway-workers-are-suffering-islamophobic-attacks adresinden alınmıştır
- Özbek, S. (2003). *İrkçilik*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Pelissier, J.-P. (2014). *In France, Kebabs Get Wrapped Up in Identity Politics*. Newsweek: <https://www.newsweek.com/france-kebabs-get-wrapped-identity-politics-280426> adresinden alınmıştır
- Perşembe, E. (2005). *Almanya'da türk kimliği - din ve entegrasyon*. Ankara: Araştırma Yayıncılık.
- Pinceton. (2017). *Princeton university web site*. <http://web.princeton.edu/sites/pei/pdf/CarloPetriniBio.pdf> adresinden alınmıştır
- Raffard, P. (2016). Avrupa ve türk mutfağı harmanı: "Seni hem seviyorum, hem sevmiyorum". O. N. Özdoğan içinde, *Yiyecek içecek endüstrisinde trendler II* (s. 11-29). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Rızaoğlu, B., Ayazlar, R. A., & Gençer, K. (2013). Yiyecek deneyimiyle ilgili bireysel eğilimlerin sosyo-demografik özellikler açısından değerlendirilmesi: Kuşadasına gelen yabancı turistler örneği. *14.Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı*, 669-687.
- Saran, S. (2019). *Racism in food? US, North European cuisines enjoy a privileged status, while others are named 'ethnic'*. The Economic Times: <https://economictimes.indiatimes.com/magazines/panache/food-drinks/why-is-our-food-called-ethnic/articleshow/71130768.cms?from=mdr> adresinden alınmıştır
- Taşpınar, O. (2017). Gastronomi turizmi kapsamında değerlendirilen ürünlerin marka farkındalık, bilinirlik ve marka imajı ilişkisinin incelenmesi: Şaraplar üzerine bir araştırma. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 209-226.
- Taylor, A. (2015). *French mayor rants against kebabs so critics declare an international kebab festival*. Independent: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/french-mayor-rants-against-kebabs-critics-declare-an-international-kebab-festival-a6721101.html> adresinden alınmıştır
- TBB (2020.). *Berlin-Brandenburg Türkiye toplumu*, https://tbb-berlin.de/ueber_den_tbb/selbstdarstellung adresinden alınmıştır
- Willsher, K. (2011). *France bans ketchup in cafeterias*. Los Angeles Times: <https://www.latimes.com/world/la-xpm-2011-oct-06-la-fg-france-ketchup-20111006-story.html> adresinden alınmıştır
- Wolf, R., & Le Guin, C. (2007). *Race and racism*. Oregon: Portland Community College.
- Worley, W. (2016). *Moscow threatens to ban kebabs*. Independent: <https://www.independent.co.uk/news/world/asia/moscow-authorities-threaten-to-ban-kebabs-from-the-russian-capitals-streets-a7003256.html> adresinden alınmıştır
- Yılmaz, F. (2008). *Avrupa'da ırkçılık ve yabancı düşmanlığı*. Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları.
- Zafar, R. (1999). The signifying dish: Autobiography and history in two black women's cookbooks. *Feminist Studies*, 25(2), 449-469.

Zeit Online. (2020). *Studie liefert Hinweise auf rassistische Polizisten*. Zeit Online: <https://www.zeit.de/news/2020-11/11/studie-liefert-hinweise-auf-rassismus-bei-der-polizei> adresinden alınmıştır

Gastronomic Racism

Sedat DEĞİŞGEL

Muğla Sıtkı Koçman University, Marmaris Tourism Vocational School, Muğla /Turkey

Osman Nuri ÖZDOĞAN

Aydın Adnan Menderes University, Faculty of Tourism, Aydın /Turkey

Extensive Summary

It is natural to have own culture and food habit in each society due to geographical reasons, climatic conditions, and developments in the historical process. However, instead of seeing intellectual differences as a wealth that arises for historical, geographical, political, social, psychological and economic reasons, hostile attitudes towards these differences are frequently encountered in history and today. The role of food is not only an element of survival, but also an indispensable element of cultural identity. Therefore, food habits take their share from the negative attitudes towards different cultural characteristics. Social structure and order have changed continuously throughout history. Besides that, the idea of racism has manifested itself and defined in different ways in the historical process. The term of race is an artificial and dynamic term put forward by society to categorize people according to their characteristics.

Today unlike the old idea of racism, racism focuses on "culture". As the cultural distinction, food and beverages naturally have both gastronomic and cultural functions. In addition, food has many communicative, economic, social, and religious functions.

For that reason, new forms of racism that reject the cultural characteristics of other societies and/or contempt their culture have also targeted the eating habits and food and beverages of "other" societies, in short, it is targeted the culinary and food and beverage culture.

In this study, the term of "gastronomic racism", which is tried to be given examples from both Europe and the world, is a term that has not yet been fully defined in the literature. The term of gastronomic racism; in a simple definition; "disgust with food and beverages belonging to different ethnicities, different cultures, different faiths can be defined as contempt and humiliate for those who consume them." In this case, other societies are despised for the food and beverages they consume, as well as for the food and beverages they do not consume. In addition, the cooking and serving methods of these communities may be targeted. There are also the radical nationalist ideas such as the spread of food and beverages belonging to others will harm the national culinary culture and other cultural features.

Associate Professor Ibrahim El-Marashi from California State University stated that Brenton Harrison Tarrant, who attacked two mosques in New Zealand on March 15, 2019 and massacred 51 Muslims, described himself as a "kebab remover", a similar term used by Serbs as a "kebab removeist" in the Bosnian civil war. Referring to a song in which Muslim Bosnians were described as "kebabs" by Serbs and stating that such thoughts have a historical past, Marashi cited different examples in which kebabs are identified with Muslims in many countries. Marashi used the term of "Gastronomic racism" to describe such thoughts (as in this study) and examined the New Zealand massacre on the scale of gastronomic racism. Marashi stated that gastronomic racism is kept alive by some European political parties today.

As Marashi stated, there have been many issues that can be considered as part of gastronomic racism, especially in Italy and France. In many cities of Italy, bans and restrictions have been imposed on businesses serving food which belongs to other cultures. In France, there are political reactions to the term of halal food, and foreign foods are considered indicators of Muslim invasion.

Examples of gastronomic racism are found in different parts of the world, in different types. For example, samosa, which is widely consumed in Somalia, has been banned by the fundamentalist Al-Shabab for allegedly symbolizing the holy trinity, which is referred to as the father-son-holy spirit. An Iraqi woman named Maysa Munaf, who wants to rent a house in the Netherlands, was sent an e-mail saying that the apartment she wanted to rent was only suitable for western-style cooks. Coca-Cola company which is seen as representative of American imperialism even blamed for the massacre of two union leaders killed in Colombia. Also, It has been stated that there are arrangements for banning the Shawarma (an Arabic type of Döner kebab) in Moscow. In Switzerland, the burka and kebab were seen as equivalent, and after the burka ban, a significant number of signatures were collected to ban kebab shops. In Scotland, a restaurateur named Mohammed Khalid was brutally beaten in front of his wife and daughter by about 10 people for the protest the fundamentalist terror attacks in Paris.

Germany, which is the field of research, is a country where many racist attacks have taken place, especially against Turks. It can be said that the racist attitudes towards Turks in Germany almost started with the migration of Turks to Germany. The prejudice against Turks, which has developed for many years, has evolved on the basis of not accepting and respecting differences, and over time it has turned into xenophobia and racism. Weeks of protests against refugees in the city of Rostock after the fall of the Berlin Wall, The arson of 3 Turkish citizens house in the city of Mölln and 5 Turkish citizens in Solingen, and the killing of 10 people, eight of them Turkish citizens, between 2000 and 2006 by the National Socialist Underground Organization (Nationalsozialistischer Untergrund), a racist organization known as NSU, highlights racist attitudes in Germany.

Unfortunately, the racial dimension of the NSU murders has long been overlooked. The murders were long referred to in Germany as "Donermorde" (Doner's Murders). Although it is known that the victims were workers or small tradesmen engaged in different jobs, such a name (Dönermorde) was put forward because Ismail Yaşar and Mehmet Turgut were working in Döner kebab business and the police were looking for a connection between the murders. With the influence of the media, it is believed that the term Döner Murders, which is becoming increasingly common in public, is used to despise murders and to ignore the existence of racism. The racist and political dimension of the murders has been ignored for years, with the aim of downplaying the chain of murder, identifying those killed as foreigners engaged in trivial work instead of being human, and creating a negative perception. The university of Darmstadt chose the term "Doner morde" as the worst word of 2011. Professor at the University of Darmstadt Nina Janich stated that "Murders are reduced to food, and victims are subjected to discrimination solely because of their origins." The fact that ten innocent people were brutally murdered simply because of the race is a striking and sad example of xenophobia being reflected in food culture- in other words, gastronomic racism.

Within the scope of the research conducted in Germany, 12 Turkish restaurant operators were interviewed in the Kreuzberg district of Berlin, where foreigners and especially Turks live. To support the research, TBB (Berlin Brandenburg Turkish Society) spokesperson İlker Duyan, was interviewed.

As a result of the literature review in the scope of the research, the examination of cases taking place around the world, especially in Europe, and the interviews conducted in Germany, many data were found to prove the existence of the phenomenon of Gastronomic Racism. The data resulting from the research can be summarized as follows:

- Fear and hostility towards a culture is reflected in the food and beverages of that culture too.
- Prejudiced attitudes towards the food habits of a foreign culture may develop.
- Due to the fact that they belong to a different religion, negative attitudes towards people's food habits may develop.
- There is concern that food and beverages of different cultures will lead to cultural corruption in host country.
- Hostile attitudes towards food and beverages are rising especially in the product of global capital markets.
- Hostile attitudes towards food culture are also reflected in the food and beverage enterprises offering these foods.
- It is ideological of negative attitudes reflected in food culture. Ethnic and religious differences are important factors in these negative attitudes.